

One Day Interdisciplinary National Conference
on

“Drug Addiction-A Main Problem Of Indian
Society In Current Scenario”

Dt.1st March, 2019

With ISSN 2394-8426 International Impact Factor 5.682
Peer Reviewed Journal

Organized by

Department of Sociology

Mahila Mahavidyalaya, Gadchiroli (Maharashtra)

In Association with

Gondwana University, Gadchiroli and

Vidarbha Marathi Samajshatra parishad

Published By

Chief Editor,

Gurukul International Multidisciplinary Research Journal, Pune.

Mo. +919273759904 Email: chiefeditor@gurukuljournal.com

Online Available At : <http://gurukuljournal.com/>

**One Day Interdisciplinary National Conference on
"Drug Addiction-A Main Problem Of Indian Society In Current Scenario" Dt.1st March, 2019**

	ज्वलंत समस्या		
28	मादक पदार्थाच्या सेवनामुळे निर्माण होणाऱ्या समस्या	प्रा. मिथुन बाबुराव राऊत	94-98
29	दारु सोडविण्यासाठी AA ची भूमिका	प्रा. डॉ. नागसेन नामदेव मेश्राम प्रा. मंगला डि. बन्सोड	99-101
30	व्यसनाधिनतेचे अमरचित्र : एकच प्याला (१९१९ ते २०१९)	डॉ. नरेंद्र तुकडोजी आरेकर	102-105
31	व्यसनाधिनता व समाज	प्रा. परिणीता माधव घडुले	106-110
32	मादक पदार्थाची आसक्ती (कारणे, दुष्परिणाम, नियंत्रण)	प्रा. प्रज्ञा शालीग्राम वनमाली	111-117
33	जिल्ह्यातील महिलांचे तंबाखुचे व्यसन व त्याचे परिणाम	प्रा. डॉ. सुरेश डोहणे	118-120
34	व्यसनाधिनता कारणे आणि उदभवणाऱ्या समस्या	प्रा. डॉ. राजेंद्र यादवराव बारसागडे	121-124
35	अमली पदार्थाच्या सेवनाने कुटुंब समाज शारिरीक मानसिक स्तरावर होणारे परिणाम	प्रा. डॉ. लता गणेश सावरकर	125-127
36	व्यसनाधिनता व आजची तरुण पिढी	कु. शारदा लंजेकर,	128-132
37	व्यसने आणि त्यांचे दुष्परिणाम	प्रा. शोभा पी. ताजने	133-138
38	मादक पदार्थाचा उपयोग : व्यसनाचे प्रकार, प्रभाव आणि उपाय	प्रा. डॉ. सुधाकर जावळे	139-142
39	कुरखेडा तालुक्यातील नवरगांव (आंधळी) येथील व्यसनाधिनतेचे समाजशास्त्रीय अध्ययन	प्रा. डॉ. रविंद्र विठोबा विखार	143-154
40	मादक पदार्थ सेवनाचे कुटुंब आणि समाजावरील परिणाम एक अध्ययन	प्रा. डॉ. व्ही जी चव्हाण	155-160
41	गडचिरोली जिल्ह्यातील दारिद्रय रेषेखालील समाज आणि व्यसनाधिनता	कु. नयना रूषी कोरगंटीवार	161-164
42	मद्यपानाचे कौटुंबिक, सामाजिक, शारिरीक व मानसिक दुष्परिणाम	प्रा. विलास महादेवराव वानखेडे	165-166
43	व्यसनाधिनता आणि त्यावरील उपाययोजना	प्रा. कु. वर्षा अ. तिडके प्रा. अनिल चहादे	167-169
44	मादक द्रव्य व्यसन : एक मुख्य समस्या भारतीय समाज के वर्तमान परिदृश्य मे.	प्रा. अनिलकुमार एच. गुप्ता	170-174
45	मादकपदार्थ सेवनाचे कारणे, परिणाम व उपाय	प्रा. डॉ. किशोर बी. कुडे	175-180

मादक पदार्थ सेवनाचे कुटूंब आणि समाजावरील परिणाम एक अध्ययन

प्रा. डॉ. व्ही जी चव्हाण
समाजशास्त्र विभाग प्रमुख,
आदर्श कला व वाणिज्य महाविद्यालय,
देसाईगंज, जि.गडचिरोली.

प्रस्तावणाः—

भारतीय लोकांची जीवन पध्दती शिघ्रगतीने बदलत आहे. भारतात असंक्रमण रोगांचा महापूर आला आहे. वाढते आयुर्मान व बदलती जीवनशैली यामुळे रक्तदाब, मधुमेह, हृदयरोग, लकवा, व कॅन्सर यासारखे रोग वाढणार आहे. नागरी आणि ग्रामीण समाजातील वातावरणात विशेषतः तरुण पिढीमध्ये व्यसनाचे प्रमाण दिवसेंदिवस वाढत आहे. अशा परिस्थितीत दारू, गांजा, अफू, तंबाखू, मावा, नस, गुटका अशा मादक पदार्थ किंवा तंबाखूजन्य पदार्थांचा उपयोग मोठ्या प्रमाणात होतांना दिसून येतो.

नशापान किंवा व्यसनाधीनता एक गुंतागुंतीची समस्या ही केवळ व्यक्ती विघटनाची समस्या राहिली नाही. तर ती सामाजिक विघटनाची समस्या बनली आहे. आज समाजातील सर्व स्तरातील विशेष म्हणजे तरुण पिढी, विद्यार्थी आणि तरुणीमध्ये सुध्दा नशापानाचे प्रमाण वाढत आहे. धुम्रपान, मद्यपान आणि गर्द या तीन व्यसनांनी आमचा तरुण वाईट मार्गाचा अवलंब करित आहे. खास करून १७-२७ या वयोगटातील तरुण वर्ग फार मोठ्या संख्येने या व्यसनाच्या आधीन होत आहे.

व्यसन म्हणजे अशी सवय की, ज्यामुळे व्यक्तीच्या शारिरीक, मानसिक, आर्थिक व सामाजिक संबंधावर यांचा दुरगामी परिणाम होते. याला शास्त्रीय भाषेत माइंड अल्टरींग सबस्टन्स असे म्हणतात. याचा अर्थ मनोअवस्थेत बदल करणारे पदार्थ होय. या पदार्थात ब्राऊन शुगर, हेरॉईन, मार्फीया अशा विविध प्रकारच्या वेदनाशमके व गुंगी आणणारी औषधे काही कपसिरप, कोरैस, कोडीन स्पाइमो प्रॉक्सीवानच्या गोळ्या याप्रमाणे काही नशेचे पदार्थ इंजेक्शनद्वारे शिरेत टोचले जातात. यासर्व पदार्थांचा दुष्परिणाम व्यसनी व्यक्तीच्या आरोग्यावर पडत असते.

व्यसन म्हणजे कोणत्याही गोष्टीची वाईट सवय लागून माणसांचे मन त्यातच आनंदमय मानून पुर्णपणे त्या गोष्टीच्या आधीन होणे होय. आणि अशा व्यक्तीला आपल्या जबाबदारीची सुध्दा जाणीव नसते. त्यामुळे असा व्यक्ती अधिक एकाकी होऊन तो पुर्णपणे व्यसनाच्या आहारी जातो. त्याचे दुष्परिणाम त्या व्यसनाधीन व्यक्ती सोबत त्यांच्या कुटूंबाला सुध्दा त्रास भोगावे लागते. नशेच्या पदार्थांची सवय जडल्याने व्यक्तीचा शारिरीक, मानसिक, आरोग्यच खालावत नाही. तर शेवटी स्वतःहून स्वतःला मृत्यूच्या आधीन करतो. मादक द्रव्य म्हणजे काय?

“ज्या द्रव्यामुळे गुंगी येते. किंवा चांगली झोप लागते. अशी द्रव्य मिश्रीत करून औषधी तयार केली जातात. अशी औषधे अधिक आजारी व जखमी रोग्यांना स्वस्थता वाटावी, यासाठी आवश्यक असते. अशा औषधानांही मादक द्रव्य असे म्हणतात.” अशी द्रव्ये तीन प्रकारची असतात.

१. अफू व कोकेन हे अतिशय हानीकारक असते.
२. गुंगी येणारे व झोप आणणारे किंवा दुःख कमी करणारे यामध्ये पॅथाडिन, मार्फीया, एल.एस.डी. गोळ्यांचा समावेश असते. ही औषधे कमी हानीकारक असते.
३. गांजा, भांग ही शरीराला अपायकारक नसते. परंतू तर मर्यादे बाहेर घेतले, तर यांचे दुरगामी परिणाम होतात. या पैकी कोणत्याही द्रव्याची सवय लागणे म्हणजे व्यसनाधीनता होय.